

Call for Papers

ISTORIE, SENS ȘI TRADUCERE

Societatea Română de Fenomenologie și Institutul de Filosofie *Alexandru Dragomir* au plăcerea să vă anunțe organizarea colocviului „Istorie, sens și traducere” care va avea loc pe **20 februarie 2020**.

Vă invităm să participați la o dezbatere despre rolul pe care îl poate juca traducerea în înțelegerea fenomenului complex al istoriei, care se întinde de la cunoașterea trecutului până la modul nostru de a exista istoric. Diverși fenomenologi – începând cu Heidegger, Gadamer sau Benjamin și încheind cu Ricœur sau Derrida – au acordat o atenție deosebită traducerii, considerând-o drept o structură esențială a raportării comprehensive a omului la lume, la sine și la celălalt. În lumina acestor lecturi, traducerea nu mai este doar simplă operațiune care permite transferul unui mesaj de la o limbă la alta, ci și o cheie de abordare a diversității limbajelor care formează universul de sens în care trăim. Mai mult, traducerea se dovedește a fi o veritabilă paradigmă pentru înțelegerea aprofundată a fenomenelor care angajează raporturi dificile între absență și prezență, alteritate și identitate, universalitate și diferență, fidelitate și trădare – printre aceste fenomene numărându-se și istoria. Punerea în relație a istoriei și a traducerii deschide astfel un orizont larg de posibilități de interpretare, de întrebări și de teme de analiză, la care vă invităm să reflectați:

- Teoria istoriei, hermeneutică și traductologie
- Traducerea ca operațiune istoriografică și raportul ei cu arhiva, mărturia și reprezentarea
- Reprezentarea trecutului: de la mimesis la echivalența fără adecvare
- Etică și poetică în istorie și traducere
- Memorii rănite și traduceri reziliante ale trecutului
- Fidelitate *versus* trădare în istorie și traducere
- Problema referentului în istorie și traducere
- Dinamica și inerția istoriei: transmitere, tradiție, traducere
- Trecutul ca un text într-o limbă străină
- Alteritatea trecutului și ospitalitatea lingvistică
- Proba străinului în istorie și traducerea: distanța temporală, diferențe ideologice, conflictul generațiilor, mediere, uitare
- Inenarabilul și intraductibilul istoric
- Traduceri fondatoare de istorie
- Cum traducem fenomenologie în România? Despre rolul traducerii în istoria recentă a fenomenologiei în România
- Clio, Theuth, Babel: perspective fenomenologice asupra miturilor despre originea istoriei, a scrisului și a traducerii

Argument

Raportul dintre istoricitate și traducere este marcat de o interdependență ce transformă *istoricitatea traducerii* într-un dublu genitiv.

Privit dinspre *istoricitate*, genitivul ne vorbește despre domeniul de apartenență al traducerii. Dacă orice traducere este istorică, aceasta se poate remarca pe mai multe planuri: în perspectivă sincronică, traducerea unui text depinde de contextul în care are loc, context din care fac parte o situație politică și una lingvistică. Cea din urmă poate fi depliată, la rândul său, într-o condiționare lingvistică a traducerii ce ține, pe de o parte, strict de stadiul în care se află limba la acea vreme, cu toate particularitățile ei morfo-sintactice, iar, pe de altă parte, ține de *toate traducerile* existente până atunci în limbă, traduceri ce vor fi pavat drumul pentru o înțelegere sau alta a unui termen străin. În perspectivă diacronică, apoi, traducerea poartă în ea întreaga istoricitate a culturii din care face parte, și mai ales *paradigma de traducere* proprie spațiului cultural în care are loc.

Istoricitatea traducerii trebuie să fie însă totodată privită *dinspre traducere*, dat fiind că istoricitatea este supusă actului translaticiv și influențată de către acesta. Dacă privim înspre *contextul* în care ia naștere traducerea, el este modelat de către aceasta din urmă în măsura în care orice traducere propune o anumită înțelegere a lumii și a textului străin, aduce o inovație în limbă și, totodată, deschide drumul pentru traducerile viitoare, care o vor lua drept punct de reper fie urmând-o, fie, din contră, contrazicând-o. Exemplul de marcă al traducerilor *creatoare* de istorie se regăsește la confluența dintre greacă și latină, Martin Heidegger afirmând că întreaga metafizică – și, astfel, întreaga istorie occidentală – își au sursa într-un viraj operat în cadrul înțelegerii filosofice de către actul de traducere al romanilor. În același timp, însă, rămâne de subliniat faptul că, privind diacronic, orice nouă traducere are potențialul de a *crea istorie* nu doar influențând *conținutul* supus traducerii – limba, cuvintele, înțelesurile, mentalitățile la care ne raportăm – ci chiar practica traducerii. Altfel spus, o traducere remarcabilă poate schimba chiar modul în care traducem.

Dublul genitiv al istoricității traducerii este menit astfel să ne facă atenți cu privire la faptul că traducerea se înscrie, hermeneutic, în facticitatea existenței, având potențialul de a conduce la reinterpretarea și la modificare facticității înseși, prin deschiderea de noi orizonturi în care aceasta se înscrie și pe care traducerea le poate urma. Paradigma clasică – istoria în care s-a înscris traducerea până acum – este cea a faimosului *double bind* enunțat de către Schleiermacher, potrivit căruia orice traducere are de ales între aducerea *autorului la cititor*, trădând întrucâtva limba străină a acestuia pentru a-l face inteligibil cu prețul simplificării sale, și aducerea *cititorului la autor*, trădând limba maternă a celui dintâi pentru a-l conduce, cu prețul unui efort, la înțelegerea celui din urmă ca străin. Acestei imposibile fidelități reciproce i se adaugă, în secolul trecut, paradigma așa-numitei *skopos translation*, ce propune ca metoda de traducere să fie supusă scopului căruia trebuie să-i servească textul, și care justifică, în funcție de o finalitate sau alta, o trădare sau alta.

Astăzi, ținând cont de aceste trei perspective divergente, un traducător poate alege să-și ghideze pașii ca răspuns la una dintre întrebările următoare, asumate metodic: fie a) cum anume ar fi scris autorul străin dacă ar fi scris chiar în limba în care îl traducem?, fie b) cum poți face ca limba ta să vorbească chiar limba străină a autorului tradus?, fie c) cui anume se adresează traducerea, cât de avizat este cititorul, cine se va servi de această traducere și în ce scop?

În cadrul colocviului ne propunem să dezbatem aceste chestiuni pornind de la propria noastră facticitate istorică: cea de traducători de filosofie în România, răspunzând unor interogații specifice care apar pornind de la această situație. Dacă limba în care se pune întrebarea cu privire la traducere este esențială pentru ceea ce înțelegem prin traducere, așa cum afirmă Antoine Berman, la fel sunt și temporalitatea și, deopotrivă *locul*, *topos*-ul traducerii: unde și când punem această problemă? Într-o cultură aflată departe de *centru*, a cărei desfășurare filosofică stă pe traducere – istoria fenomenologiei în România putând fi redată deopotrivă ca istorie a traducerilor de opere fenomenologice – sau într-una ce dispune deja de numeroase opere filosofice traduse? Mizele vor fi, de fiecare dată, altele, ca și problemele de ordin teoretic, politic sau chiar lingvistic care apar. Întrebarea *cum anume traducem* este secundată de întrebarea cu privire la alegerea inițială a textului: ce opere traducem mai întâi, ce autori? În ce paradigmă? Operăm o traducere *apropriantă* sau mai degrabă o traducere care să forțeze limba și să-i descopere acesteia noi posibilități? În cazurile în care o nouă traducere joacă rolul unei prime pietre de temelie în înțelegerea autorului în cauză, responsabilitatea traducătorului este ea oare aceeași ca în cazul în care dispunem deja de traduceri bine sedimentate, *apropiate*, și pe care le putem eventual provoca propunând noi maniere de a traduce, oricât de inovative sau de *non apropiante* ar fi acestea? Și cum anume traducem literatura așa-zis *secundară* – care se transformă adesea în sursă originală ce dă naștere altor comentarii – când, de prea multe ori, ne lipsesc încă traduceri ale textelor prime, care au dat naștere con-textelor și comentariilor? Nu în ultimul rând, toate aceste întrebări revin la posibilitățile românei ca limbă filosofică, ce se lasă descoperită ca atare doar în dialog cu alte limbi: cum anume facem ca limba română să intre *asumat* și prin propria sa voce în dialogul dintre germană și greacă, greacă și latină, franceză și alte limbi romanice, sau chiar într-un dialog cu alte culturi decât cea europeană, care s-au raportat la filosofia europeană în traducerile lor – pentru a nu menționa, spre exemplu, decât comentariile medievale pornind de la traducerile arabe din greacă sau recepția exemplară, astăzi, a fenomenologiei în spațiul nipon? Cum traducem *japoneza* lui Heidegger, *araba* grecilor? Și cum ne traducem pe noi înșine înspre o activitate ale cărei mize suntem încă pe cale să le descoperim?

Timpul alocat fiecărei prezentări este de 20 de minute, alte 15 de minute fiind rezervate dezbaterilor.

Cei care doresc să susțină o prezentare despre raportul dintre istorie, sens și traducere sunt rugați să trimită **până pe 17 ianuarie 2020** un rezumat de cca. 300 de cuvinte la una din adresele email de mai jos, cu mențiunea „Propunere colocviu” în titlu. Programul final va fi anunțat pe 19 ianuarie.

Contact: paul.marinescu@phenomenology.ro / madalina.guzun@phenomenology.ro / ovidstanciu@gmail.com

Colocviu organizat în cadrul proiectului PN-III-P1-1.1-TE-2016-2224, finanțat de CNCS-UEFISCDI.